

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ, КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ, КРИМІНОЛОГІЧНІ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІ АСПЕКТИ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

УДК 343.8

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-2-197-203

**Іван
БОГАТИРЬОВ[©]**
доктор юридичних
наук, професор,
заслужений діяч
науки і техніки
України
(Міжнародний
економіко-гуманітарний
університет імені
академіка Степана
Дем'ячука,
м. Рівне, Україна)

**Олександр
МИХАЙЛИК**
доктор
юридичних наук
(Міжрегіональна
Академія управління
персоналом,
м. Київ, Україна)

БАЛАНС ІНТЕРЕСІВ ПЕРСОНАЛУ МІСЦЬ НЕСВОБОДИ І ЗАСУДЖЕНИХ КРИЗЬ ПРИЗМУ ПРИНЦИПІВ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

У статті розглядається проблема балансу інтересів персоналу місць несвободи і засуджених крізь призму принципів диференціації та індивідуалізації виконання покарань. Розглянуто категорії «баланс», «диференціація» та «індивідуалізація». Сформульовано поняття балансу інтересів персоналу місць несвободи і засуджених крізь призму принципів диференціації та індивідуалізації виконання покарань. Доведено необхідність впровадження в пенітенціарне право нової термінології – «баланс інтересів».

Ключові слова: баланс, інтерес, персонал, місця несвободи, покарання, засуджені, диференціація, індивідуалізації, виконання.

Постановка проблеми. Однією з сучасних метаїдей щодо функціонування в'язниць в Україні має бути пошук оптимальних форм балансу інтересів персоналу місць несвободи і засуджених крізь призму принципів кримінально-виконавчого законодавства України (ст. 5 КВК України). Така метаїдея відповідає стратегічним завданням реформування кримінально-виконавчої системи України і її трансформації в пенітенціарну систему.

З огляду на рішення Кабінету Міністрів України № 1153-р від 16 грудня 2022 р. «Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках» [1] ми здійснили спробу у запропонованому дослідженні розглянути проблему балансу інтересів персоналу місць несвободи і засуджених крізь призму принципів диференціації та індивідуалізації виконання покарань.

Отже, сучасні виклики реформування кримінально-виконавчої системи України і її трансформація в пенітенціарну систему вимагають гнучкого законодавчого і відомчого регулювання та оперативного реагування на процеси, що відбуваються в органах і установах виконання покарань Міністерства юстиції України.

© І. Богатирьов, 2023
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4001-7256>
vanbogatyrov@gmail.com

© О. Михайлик, 2023
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-1675-8433>
o.h.mykhalik@gmail.com

Оскільки баланс інтересів персоналу місць несвободи і засуджених не є категорією сталою, а навпаки, динамічною, ми поставили завдання крізь призму принципів кримінально-виконавчого законодавства України розглянути цей баланс на прикладі принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань.

Важливе місце у вивченні проблеми балансу інтересів персоналу місць несвободи і засуджених відводиться також практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), оскільки практика порушення прав засуджених у місцях несвободи з боку персоналу, який їх обслуговує, свідчить, що Суд перевіряє, чи було досягнуто справедливого балансу між інтересами засудженого і персоналу під час виконання/відбування покарання.

Метою статті є аналіз проблеми балансу інтересів персоналу місць несвободи і засуджених крізь призму принципів диференціації та індивідуалізації виконання покарань.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблема інтересів персоналу місць несвободи і засуджених та їх співвідношення крізь призму принципів диференціації та індивідуалізації виконання покарань у різні часові відрізки функціонування кримінально-виконавчої системи України досліджувалась у роботах К. Автухова, І. Богатирьова, А. Богатирьова, О. Богатирьової, Є. Бодюла, О. Гуміна, О. Джужі, А. Кирилюка, В. Коваленко, О. Колба, Ю. Новосада, І. Іванькова, О. Михайлика, М. Пузирьова, Г. Радова, А. Степанюка, Я. Стрелюка, О. Шкути. С. Царюка, І. Яковець та ін. Проте комплексного системного підходу щодо окресленої проблеми вітчизняними вченими поки що не напрацьовано, що і спричинило підготовку цього дослідження.

Виклад основного матеріалу. Оскільки у Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та операційному плану її реалізації у 2022-2024 роках відсутнє завдання щодо балансу інтересів персоналу місць несвободи і засуджених під час відбування покарання останніми, ми вирішили проаналізувати його крізь призму принципів диференціації та індивідуалізації виконання покарань.

Варто усвідомити, що баланс інтересів цих двох суб'єктів кримінально-виконавчого права пов'язаний із вироком суду, що вступив у законну силу і має бути виконаний в органах і установах виконання покарань Міністерства юстиції України. Враховуючи той факт, що законодавчо термін «баланс інтересів» не закріплено, ми його будемо використовувати як наукову гіпотезу на рівні доктрини пенітенціарного права.

Варто наголосити, що поняття «баланс інтересів» розглядається нами як певна модель поведінки між персоналом місць несвободи і засудженим у процесі виконання/відбування ним кримінального покарання.

Отже, категорія «баланс інтересів» персоналу місць несвободи і засуджених є набагато змістовнішою і глибшою за порядок і умови виконання/відбування останнім кримінального покарання в місцях несвободи. Проведений нами аналіз рішень ЄСПЛ свідчить, що звернення засуджених до Європейського суду переважно викликане саме порушенням «справедливого балансу між інтересами персоналу місць несвободи і засудженими».

Ми поділяємо позицію зарубіжного вченого Мішель Алліо-Марі, на думку якого, для того, щоб допомогти засудженим у вирішенні їх життєво важливих потреб під час звільнення, персонал УВП вживає необхідних заходів, а саме: допомагає отримати житло, надає підтримку у придбанні власності та пошуку роботи. Вимоги та передбачувані дії у зазначених напрямках містяться в планах відбування покарання у виді позбавлення волі. Крім того, особлива увага приділяється працевлаштуванню осіб після їх звільнення, зокрема, ще до звільнення адміністрація установи виконання покарань може надавати тимчасові відпустки додому для співбесіди в місцевому центрі працевлаштування тощо [2, с. 10].

Варто підтримати вітчизняного вченого М. Цимбалюка, який відзначає, що вся історія людства спрямовується, врешті-решт, у бік підвищення ступеня суспільно-буттєвої рівноваги, оскільки остання є онтологічною основою життєздатності форм організації та упорядкування людських взаємовідносин [3, с. 218].

У цьому контексті засуджений, відбуваючи покарання в місцях несвободи, має свою ціль, що повинна врівноважувати інтереси персоналу місць несвободи і життя інших засуджених. Отже, основним завданням кримінально-виконавчого права є розподіл прав і обов'язків між суб'єктами кримінально-виконавчих правовідносин, які повинні щоденно врівноважувати між собою процес виконання/відбування покарання.

Такий підхід до розуміння балансу інтересів персоналу місць несвободи і

засуджених дає підстави стверджувати, що будь-яка їхня суспільна поведінка (позитивна або негативна) заснована на інтересах виконання/відбування покарання. А тому об'єктивно потребує правового втручання, оскільки лише право є пріоритетом у встановленні рівноваги між спірними, конфліктуючими інтересами, котрі щоденно виникають в місцях несвободи між персоналом і засудженими.

Екстраполюючи цей концепт на предмет дослідження, доходимо висновку, що кримінально-виконавче право має розглядати поняття «баланс інтересів» із різних, характерних для власної специфіки, перспектив. На наше глибоке переконання, після трансформації кримінально-виконавчого права в пенітенціарне право відбудеться певне переосмислення вітчизняними науковцями, якою має бути в'язниця в Україні і як знайти той баланс інтересів між персоналом місць несвободи і засудженими у процесі диференціації та індивідуалізації виконання/відбування покарання.

Отже, очевидно, маємо підставу засвідчити своєчасність та необхідність розвитку нової ідеї стосовно балансу інтересів між персоналом і засудженими крізь призму принципу диференціації та індивідуалізації виконання/відбування покарання і започаткувати новітню наукову розробку у дослідженні такого правового феномена в доктрині пенітенціарного права. Оскільки ключові поняття предмета дослідження, їхня характеристика окреслюють основні напрями наукового пошуку, спробуємо визначити їхню змістовну складову, що дозволить сформулювати уявлення про поняття «баланс інтересів між персоналом і засудженими в місцях несвободи».

Проведене дослідження вказує на те, що ключовими є поняття «баланс інтересів» і «диференціація та індивідуалізація виконання/відбування покарання», що не зводяться до формального об'єднання самостійних явищ, а перебувають у діалектичному взаємозв'язку. У логіко-семантичному контексті кожне з цих понять проходить стадію соціалізації, ресоціалізації та реінтеграції, спільної праці персоналу місць несвободи і засуджених під час виконання/відбування покарання, створюючи при цьому логіко-структурну систему дотримання прав і обов'язків кожної сторони.

Отже, баланс інтересів між персоналом місць несвободи і засудженими можуть ґрунтуватися на принципі кримінально-виконавчого права, зокрема, на принципі диференціації та індивідуалізації виконання/відбування покарання. Такій підхід набуває характеру законного, оскільки законодавець визнає його у ст. 5 КВК України [4].

Визнаючи законність балансу інтересів на всіх стадіях виконання/відбування покарання, робимо узагальнення, що і персонал місць несвободи, і засуджений, який відбуває покарання, мають усвідомлювати своє суб'єктивне право отримати певне матеріальне (нематеріальне) благо або змінити правовий статус, що спонукає суб'єктів кримінально-виконавчих правовідносин вчиняти конкретні дії або, навпаки, утримуватися від них.

Продовжуючи експлікацію поняття «баланс інтересів», перейдемо до пояснення терміна «баланс», семантичний зміст якого інтуїтивно сприймається практично кожною людиною і відіграє особливо важливу роль у місцях несвободи, оскільки для персоналу місць несвободи і засуджених є очевидним, що порушення суб'єктами кримінально-виконавчих правовідносин цього балансу призводить до вчинення різних кримінальних правопорушень (злочину або кримінального проступку).

Отже, баланс інтересів можна трактувати як рівновагу кримінально-виконавчих правовідносин між персоналом і засудженими в місцях несвободи крізь призму диференціації та індивідуалізації виконання/відбування покарання.

У зв'язку з цим кримінально-виконавчі правовідносини в місцях несвободи є стійкими, коли збалансовано їхній юридичний зміст – взаємні права та обов'язки персоналу і засуджених під час виконання/відбування покарання.

Отже, баланс між персоналом місць несвободи і засудженими крізь призму принципу диференціації та індивідуалізації виконання/відбування покарання варто розуміти як рівновагу взаємодіючих кримінально-виконавчих правовідносин, що забезпечують стійкість кримінально-виконавчого права і створюють передумову його трансформації у пенітенціарне право.

Глибинна сутність симетрії пенітенціарного права полягає не стільки у тождественності його з кримінально-виконавчим правом, скільки в упорядкуванні системності закономірних явищ та процесів, що відбуваються в місцях несвободи під час виконання/відбування покарання. Саме симетрія допомагає виділити в пенітенціарному праві баланс інтересів між персоналом місць несвободи і засудженими крізь призму принципу диференціації та

індивідуалізації виконання/відбування покарання. У пенітенціарному праві це, з одного боку, офіцер в'язниці, який наділений державою забезпечити порядок і умови виконання кримінального покарання, а з іншого – засуджений, який за вчинений злочин має за вироком суду відбутися визначений судом строк покарання.

Отже, процес трансформації кримінально-виконавчого права у пенітенціарне право має відбуватися в місцях несвободи з певною часткою консерватизму (від лат. *conservo* – охороняю, зберігаю), що є однією з гарантій його стабільності.

У зв'язку з цим юридичний зміст поняття «баланс інтересів персоналу місць несвободи і засуджених крізь призму принципу диференціації та індивідуалізації виконання/відбування покарання» має бути закріплений у новому Пенітенціарному кодексі України як пріоритет верховенства права щодо засуджених під час виконання/відбування покарання.

На необхідності дотримання балансу в пенітенціарній сфері порівняно з умовами життя вільного суспільства загалом та у відносинах між засудженими і персоналом місць несвободи зокрема наголошують і сучасні фахівці з пенітенціарної компаративістики.

Так, вітчизняний вчений М. Пузирьов слушно звертає увагу наукової громадськості на те, що пряме запозичення як правових норм, так і стандартів відбування покарання у виді позбавлення волі на певний строк може порушити наявний нині баланс між умовами життя на волі «середньостатистичного» громадянина та умовами відбування покарання за зарубіжним зразком [5, с. 260–261; 6, с. 303].

З іншого боку, названий учений, спираючись на наявні в науці доктринальні розробки пенітенціарного права, а також урахуовуючи результати власного дослідження, до однієї з головних ідей, навколо яких мають розроблятися Основи пенітенціарного законодавства України та в подальшому Пенітенціарний кодекс, відносить розвиток партнерських відносин між суб'єктами виконання та відбування покарань. Водночас такий підхід не означає «панібратства» або ігнорування порушень законності засудженими. Його сутність зводиться до підвищення відповідальності засудженого за власну поведінку в обмін на систему пільг і заохочень, котра за слухняної поведінки та участі у суспільно корисній праці створює засудженому можливість умовно-достроково звільнитися від відбування покарання.

З метою збалансування термінології «баланс інтересів» варто уточнити визначення та зміст понять «диференціація» та «індивідуалізація», оскільки, як зазначає М. Пузирьов, у юридичній літературі ці два терміни нерідко змішуються, застосовуються як взаємозамінні, хоча й мають відносно самостійне значення [7, с. 87].

З огляду на те, що слово «диференціація» означає поділ, розчленування чогонебудь на окремі різномірні елементи [8, с. 548] або «поділ, розчленування цілого на якісно відмінні частини» [9, с. 206]. Вітчизняна пенітенціарна наука дотримується позиції, згідно з якою індивідуалізація виконання покарання орієнтує на урахування при застосуванні засобів виправлення і ресоціалізації особистості засудженого характеру ступеня суспільної небезпеки і мотивів вчиненого злочину та поведінки засудженого під час відбування покарання.

У свою чергу, диференціація виступає в ролі своєрідного процесу застосування до засуджених призначеного судом покарання. Отже, доходимо висновку, що диференціація та індивідуалізація виконання покарання мають тісний зв'язок, постійно взаємозв'язані між собою і являють собою один із принципів балансу інтересів між персоналом місць несвободи і засудженими.

До речі, кожне суспільство вимагає від своїх громадян не порушувати діючі закони, інакше має наступати сувора міра покарання, відбувати яке доведеться в умовах повної ізоляції та несвободи. Тому покарання за вчинене кримінальне правопорушення варто розглядати як міру соціального регулювання з боку держави [10, с. 2]. Отже, саме крізь призму принципів покарання досягається баланс інтересів персоналу і засуджених у місцях несвободи.

Насамкінець, оперуючи експлікацією термінів, що входять до поняття «баланс інтересів між персоналом місць несвободи і засудженими крізь призму принципу диференціації та індивідуалізації виконання/відбування покарання», спробуємо сформулювати його визначення в контексті пенітенціарного права.

Вважаємо, що баланс інтересів персоналу місць несвободи і засуджених крізь призму принципу диференціації та індивідуалізації виконання/відбування покарання –

це особливий вид зв'язку, за якого бажання суб'єктів кримінально-виконавчих правовідносин урівноважуються нормами пенітенціарного права шляхом визначених чинним законодавством, відомчими нормативно-правовими актами обов'язкових процедур диференціації та індивідуалізації виконання/відбування покарання.

Варто також наголосити, що баланс інтересів між персоналом місць несвободи і засудженими крізь призму принципу диференціації та індивідуалізації виконання/відбування покарання є не статичною, а динамічною категорією, а тому його можна трактувати як складний правовий механізм безперервного руху матерії пенітенціарного права.

У контексті порушеної проблематики слушною є думка О. Ярошенка, який акцентує, що «баланс інтересів працівників і роботодавців не є визначеним станом, забезпечивши який, можна вважати задачу правового регулювання у царині праці виконаною. Ідея узгодження інтересів не є самоціллю і полягає не в досягненні яких-небудь конкретних результатів, а у постійному удосконаленні трудового законодавства таким чином, щоб забезпечити виконання за його допомогою найбільш центральних функцій галузі трудового права – захисної і виробничої» [11, с. 63].

З огляду на позицію вченого можемо дійти висновку, що баланс інтересів персоналу місць несвободи і засуджених крізь призму принципу диференціації та індивідуалізації виконання/відбування покарання – це такий охоронюваний правовий зв'язок, коли інтерес однієї сторони кореспондується (відповідає або протистоїть) з інтересом іншої сторони, а урівноважують їх передбачені у законі принципи кримінально-виконавчого права.

Варто також наголосити, що баланс інтересів персоналу місць несвободи і засуджених крізь призму принципу диференціації та індивідуалізації виконання/відбування покарання має велике значення, якщо засуджений під час судового розгляду визнав свою вину і готовий нести покарання за вчинене кримінальне правопорушення.

Тоді можна вести мову про справедливий баланс інтересів суб'єктів кримінально-виконавчих відносин. І навпаки, невизнання засудженим своєї провини у вчиненому кримінальному правопорушенні створює незручності у виконанні/відбуванні покарання. У такому випадку баланс інтересів можна передати на розсуд персоналу місць несвободи і засудженого.

Висновки. Вважаємо, що дотримання в місцях несвободи балансу інтересів персоналу місць несвободи і засуджених крізь призму принципів диференціації та індивідуалізації виконання покарань:

- по-перше, відкриває нове бачення реформування кримінально-виконавчої системи України та її трансформації в пенітенціарну систему;
- по-друге, забезпечується наділенням зазначених суб'єктів кримінально-виконавчого права рівними можливостями для реалізації єдиної мети: соціалізації, ресоціалізації та реінтеграції засуджених після звільнення в соціум;
- по-третє, має забезпечуватися нормами кримінально-виконавчого законодавства України.

Ключову роль у такому балансі мають відігравати принципи (ст. 5 КВК України), зважаючи на які й повинен проходити весь процес виконання/відбування покарань. Особливе місце у цьому форматі відводиться принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Tex>.
2. Мишель Аллио-Мари. Тюрьма должна помочь избежать рецидива. *Преступление и наказание*. 2010. № 3. С. 56–65.
3. Цимбалюк М. Суспільно буттєва рівновага та онтологія справедливості. *Право України*. 2011. № 3. С. 212–219.
4. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11.07.2003. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>.
5. Пузирьов М. С. Виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк у зарубіжних країнах: порівняльно-правове дослідження : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Ірпінь, 2018. 498 с.
6. Пузирьов М. С. Порівняльний аналіз виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк в Україні та зарубіжних країнах : монографія. Київ : ВД «Дакор», 2018. 514 с.
7. Пузирьов М. С. Реалізація виправними колоніями принципу диференціації та

індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк : монографія ; за заг ред. д-ра юрид наук, проф. І. Г. Богатирьова. Київ : ВД «Дакор», 2014. 300 с.

8. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. 200 000 слів. 2-е вид., виправ. / уклад. В. В. Яременко, О. М. Сліпущко. Київ : Аконт, 2007. Т. 1. 926 с.

9. Сучасний тлумачний словник української мови : в 3 т. 60 000 слів ; за заг. ред. д-ра філолог. наук, проф. В. В. Дубічинського. Харків : ВД «ШКОЛА», 2007.

10. Богатирьов І. Г. Нариси становлення пенітенціарної системи України у працях вітчизняних вчених наукової школи «Інтелект» : монографія. Київ : ВД «Дакор», 2021. 242 с.

11. Ярошенко О. М. Додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця: недоліки та шляхи їх усунення. *Розвиток законодавства про працю і соціальне забезпечення: здобутки і проблеми : тези доп. та наук. повідомл. учасн. IV Міжнародної науково-практ. конф.* (м. Харків, 5-6 жовт. 2012 р.). Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків : Право, 2012. С. 62–69.

Надійшла до редакції 26.05.2023

References

1. Pro skhvalennia Stratehii reformuvannia penitentsiarnoi systemy na period do 2026 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu yii realizatsii u 2022-2024 rokakh [On the approval of the Penitentiary System Reform Strategy for the period until 2026 and the approval of the operational plan for its implementation in 2022-2024] : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16.12.2022. № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Tex>. [in Ukr.].

2. Myshel, Allyo-Mary. (2010) Tiurma dolzhna pomoch yzbezhat retsydyva [Prison should help avoid recidivism]. *Prestuplenye y nakazanye*. № 3. pp. 56–65.

3. Tymbaliuk, M. (2011) Suspilno buttieva rinvovaha ta ontolohiia spravedyvosti [Socially essential balance and ontology of justice]. *Pravo Ukrainy*. № 3. pp. 212–219. [in Ukr.].

4. Kryminalno-vykonavchyi kodeks Ukrainy [Criminal and Executive Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 11.07.2003. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>. [in Ukr.].

5. Puzyrov, M. S. (2018) Vykonannia pokarannia u vydi pozbavleniia voli na pevnyi strok u zarubiznykh krainakh: porivnialno-pravove doslidzhennia [Execution of punishment in the form of deprivation of liberty for a certain period in foreign countries: a comparative legal study] : dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.08. Irpin. 498 p. [in Ukr.].

6. Puzyrov, M. S. (2018) Porivnialnyi analiz vykonannia pokarannia u vydi pozbavleniia voli na pevnyi strok v Ukraini ta zarubiznykh krainakh [Comparative analysis of execution of punishment in the form of deprivation of liberty for a certain period in Ukraine and foreign countries] : monohrafiia. Kyiv : VD «Dakor». 514 p. [in Ukr.].

7. Puzyrov, M. S. (2014) Realizatsiia vypravnykh koloniiamy pryntsyphu dyferentsiatsii ta indyvidualizatsii vykonannia pokarannia u vydi pozbavleniia voli na pevnyi strok [Implementation by correctional colonies of the principle of differentiation and individualization of punishment in the form of deprivation of liberty for a certain period] : monohrafiia ; za zah red. d-ra yuryd nauk, prof. I. H. Bohatyrova. Kyiv : VD «Dakor». 300 p. [in Ukr.].

8. Novyi tлумачnyi slovnyk ukrainskoi movy [New explanatory dictionary of the Ukrainian language] : u 3 t. 200 000 sliv. 2-e vyd., vyprav. / uklad. V. V. Yaremenko, O. M. Slipushko. Kyiv : Akonit, 2007. Vol. 1. 926 p. [in Ukr.].

9. Suchasnyi tлумачnyi slovnyk ukrainskoi movy [Modern explanatory dictionary of the Ukrainian language] : v 3 t. 60 000 sliv ; za zah. red. d-ra filoloh. nauk, prof. V. V. Dubichynskoho. Kharkiv : VD «ShKOLA», 2007. [in Ukr.].

10. Bohatyrov, I. H. (2021) Narisy stanovleniia penitentsiarnoi systemy Ukrainy u pratsiakh vitchyzniianikh vchenykh naukovoi shkoly «Інтелект» [Essays on the formation of the penitentiary system of Ukraine in the works of domestic scientists of the «Intellect» scientific school] : monohrafiia. Kyiv : VD «Dakor». 242 p. [in Ukr.].

11. Yaroshenko, O. M. (2012) Dodatkovy pidstavy rozirvannia trudovoho dohovoru z initsiatyvy robotodavtsia: nedoliky ta shliakhy yikh usunennia [Additional grounds for terminating the employment contract at the initiative of the employer: shortcomings and ways to eliminate them]. *Rozvytok zakonodavstva pro pratsiu i sotsialne zabezpechennia: zdobutky i problemy : tezy dop. ta nauk. povidoml. uchasn. IV Mizhnarodnoi nauково-prakt. конф.* (m. Kharkiv, 5-6 zhovt. 2012 r.). Nats. un-t «Iuryd. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho». Kharkiv : Pravo. pp. 62–69. [in Ukr.].

ABSTRACT

Ivan Bohatyrov, Oleksandr Mykhailik. Balance of interests of prison staff and convicts through the prism of the principles of differentiation and individualization of execution of punishments. One of the modern meta-ideas regarding the functioning of prisons in Ukraine should be the search for optimal forms of balancing the interests of the staff of places of imprisonment and convicts through the prism of the principles of the criminal law of Ukraine (Article 5 of the Code of Criminal Procedure of Ukraine). Such a meta-idea corresponds to the strategic tasks of reforming the criminal enforcement system of Ukraine and its transformation into a penitentiary system.

Therefore, the modern challenges of reforming the criminal-executive system of Ukraine and its transformation into a penitentiary system require flexible legislative and departmental regulation and prompt response to the processes that take place in the bodies and institutions of the Ministry of Justice of Ukraine. Since the balance of interests of prison personnel and convicts is not a stable category, but on

the contrary, a dynamic one, we set ourselves the task of considering this balance through the prism of the principles of criminal law enforcement of Ukraine using the example of the principle of differentiation and individualization of the execution of punishments.

An important place in the study of the problem of the balance of interests of prison staff and convicts is also given to the practice of the European Court of Human Rights, because the violation of the rights of prisoners in prisons by the staff who serve them shows that the Court checks whether a fair balance has been achieved between the interests of the convict and staff during execution/serving of punishment.

We believe that maintaining a balance of the interests of prison staff and convicts through the prism of the principles of differentiation and individualization of punishment opens a new vision of reforming the criminal justice system of Ukraine and its transformation into a penitentiary system. At the same time, this process is ensured by providing these subjects of criminal law with equal opportunities for the realization of a single goal: socialization, resocialization and reintegration of convicts into society after release. A fair balance of the interests of prison personnel and convicts through the prism of the principles of differentiation and individualization of the execution of punishments should be ensured by the norms of the criminal law of Ukraine.

It is also worth emphasizing that the balance of interests between prison staff and convicts through the prism of the principle of differentiation and individualization of execution/serving of punishment is not a static, but a dynamic category, and therefore it can be interpreted as a complex legal mechanism of continuous movement of the matter of penitentiary law. That is why the key role in this balance should be played by the principles (Article 5 of the Criminal Code of Ukraine), taking into account which the entire process of execution/serving of punishments should take place. We gave a special place in this format to the principle of differentiation and individualization of execution of punishments. Therefore, the balance between prison staff and convicts through the prism of the principle of differentiation and individualization of the execution/serving of punishment should be understood as the balance of interacting criminal-executive legal relations, which ensure the stability of criminal-executive law and create a prerequisite for its transformation into penitentiary law.

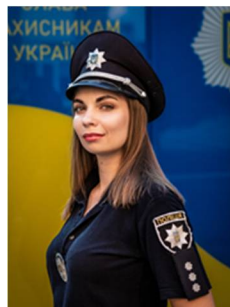
Keywords: *balance, interest, personnel, places of imprisonment, punishment, convicts, differentiation, individualization, execution.*

УДК 343.9:343.226(477)

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-2-203-209

**Лариса
МАРЦЕНЮК**[©]
доктор економічних
наук, професор
(Український
державний
університет науки
і технологій,
м. Дніпро, Україна)

**Олена
ПРОЦЕНКО**[©]
науковий
співробітник
(Дніпропетровський
державний
університет
внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)

УДОСКОНАЛЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО»

Проаналізовано сутність поняття «домашнє насильство» в сучасному українському законодавстві та трактуваннях вітчизняних та іноземних вчених. Наголошено, що існуючі визначення поняття домашнього насильства потрібно розширити задля більш конкретної ідентифікації цього неправомірного явища з метою подальших дій із боку відповідних органів та суспільства в цілому задля запобігання домашньому насильству. Запропоновано власне трактування поняття «домашнє насильство». Наголошено, що на кривдника впливають різні об'єктивні та суб'єктивні фактори, а тому їх потрібно вивчати та мінімізувати їхній негативний вплив на особистість.

Ключові слова: *насильство, домашнє насильство, порушення прав, знуцання, неправомірні дії.*

© Л. Марценюк, 2023
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4121-8826>
Researcher ID: N-3917-2019
rwinform1@ukr.net

© О. Проценко, 2023
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4758-3349>
elena.protsenko414@ukr.net